

Pavel Uhl: Ústavní systémy nástupnických států Sovětského svazu s islámskou tradicí
Posudek školitele prof. JUDr. Václava Pavlíčka, CSc. na doktorskou práci

Záměr zpracovat danou problematiku byl spojen s grantovým projektem katedry ústavního práva PF UK Transformace ústavních systémů zemí střední a východní Evropy. Práce Pavla Uhla měla poskytnout pohled na danou problematiku v Asii. USA a evropské státy počátkem 90. let přispívaly k transformaci ústavních systémů států postsovětských a postsocialistických také tím, že organizovaly různé konference, které nabízely modely pro ústavní přeměny těchto států. Na organizování takových konferencí a předávání zkušeností se podílelo i tehdejší Československo. Aktuálnost potřeby věnovat těmto státům pozornost ukázal i další vývoj, na který reagovala katedra ústavního práva novým grantem GAČR, věnovaným bezpečnosti státu v globalizovaném světě. Na tomto grantu se podílel doktorand zpracováním problematiky států střední Asie. Předložená práce P. Uhla reaguje na požadavky, které zpracovatelé grantu měli na mysli, když se zabývali situací v postsocialistických státech v těchto souvislostech.

Původní zájem P. Uhla podporovaný školitelem, aby danou problematiku zpracoval v rámci interního doktorandského studia, nemohl být realizován z důvodů na straně fakulty. Jako externí doktorand využil P. Uhl nejen zahraniční, zejména politologické literatury, ale i svých návštěv v zemích, kterými se práce zabývá. Velmi úspěšně složil všechny zkoušky v doktorském studiu a získal kromě toho i vzdělání v oblasti politologické, což ovlivnilo i podobu práce.

Struktura práce je pro řešení dané problematiky přijatelná. Lze uvítat, že v úvodu práce vymezuje autor pojmosloví, které chce dále užívat. Pokud jde o systémové pojetí práce, třeba poznamenat, že zejména v 60. letech v tehdejší Československu a v Polsku i v některých dalších státech získala tato metodologie značný ohlas ve společenských vědách včetně věd o státu. Později část autorů emigrovala nebo byla umlčena. Jejich přístupy přispívaly k teoriím plurality modelů ve společenských vědách. Je patrně na škodu věci, že podněty z této doby autor nevyužil. Rovněž by bylo užitečné, kdyby věnoval větší pozornost poznatkům z 50. a 60. let o ústavním vývoji Sovětského svazu. Například již práce První sovětské ústavy z roku 1952, připravená O. Průšou, by autoru přinesla některé informace o vývoji sovětských států na území, kterému věnuje z historického pohledu pozornost. Průšova práce obsahuje jak první sovětskou ústavu RSFSR z r. 1918, tak ukazuje na zahraniční vlivy, spojené s Janovskou konferencí v r. 1922, která vedla k uzavírání dohod sovětských republik o zastoupení na této konferenci. Mezi těmito republikami byla i republika Dálného Východu, republika Azerbajdžánská, republika Bucharská a republika Chorezemska. V témže roce také vznikla Zakavkazská federativní sovětská republika, která sdružovala tam vzniklé státy. Pro ústavní vývoj v Zakavkazsku je významné i období buržoazně demokratických vlád menševických a eserských, které tehdy otevřelo prostor i pro vliv některých západoevropských států. Uvedené informace by přispěly ke korigování některých tvrzení autora.

Pokud jde o historickou část, je patrně pravda, že expanze carského Ruska přinesla do střední Asie řadu evropeizačních prvků, zejména v oblasti práva (např. trestní právo). Pochybují však, že je dostatečně verifikováno tvrzení autora, že carské Rusko představovalo životaschopný model pro řešení mnohonárodního státu v této oblasti. Svědčí o tom neúspěchy mezinárodně politické (prohrané války ve 20. století) i vnitropolitické.

Autor podává zasvěcený výklad současného ústavního a vnitropolitického vývoje republik s islámskou tradicí i v příslušných oblastech Ruska po rozpadu Sovětského svazu. Zajímavě ukazuje na vlivy zejména klanových struktur na ústavní vývoj. Rozsah ani zaměření práce neumožňují, aby mohl věnovat větší pozornost vlivu ruských nacionalistických sil, které v 70. a 80. letech nelibě nesly údajné preferování neruských národů ve školství i v politickém životě v SSSR. Pohled na ruské a slovanské menšiny v asijských republikách by mohl být tak doplněn podílem a vlivem neruských menšin z těchto republik v samotném Rusku. Tento trend kritiky tzv. pozitivní diskriminace se objevuje v současné době i v některých demokratických státech, zejména v USA a vyvolává konflikty i v ústavní oblasti.

Bude věcí oponentů, aby práci posoudili. Z hlediska školitele mohu však konstatovat, že je plně způsobilá k obhajobě, přináší řadu podnětů a může být přínosem pro ústavně právní komparatistiku v České republice.

Prof. JUDr. Václav Pavlíček, CSc.